

VAN-E MÉG KÖZÖS KULTÚRÁNK?

Keddi kaleidoszkóp válságról, változásról, átalakulásról

A műhelybeszélgetés résztvevői:
Pécsi Györgyi, Falusi Márton, Fáy Miklós, Békés Márton és Márkus Béla

A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti Tagozatának műhelybeszélgetés-sorozata, a *Keddi kaleidoszkóp* célja, hogy bepillantást adjon a meghívott szakemberek alkotómunkájába. A sorozat legutóbbi alkalmán, 2024. október 29-én [Pécsi Györgyi](#) irodalomtörténész, az MMA elnökségi tagja beszélgetett *Van-e még közös kultúránk?* címmel Békés Márton történész-politológussal, Falusi Márton író, költő, eszmetörténésszel, Fáy Miklós kritikussal és [Márkus Béla](#) irodalomtörténésszel az MMA Irodaházában.

Beszélhetünk-e egységes magyar kultúráról? Áthidalható-e a magyar kulturális élet szereplői között húzódó politikai szakadék? Létezik-e még közös európai kultúra? Merre tart a világ? – sorjázta a kérdések a *Keddi kaleidoszkóp* októberi estjén az MMA Irodaházában. A beszélgetés apropóját a *Hitel* folyóirat januári számában [megjelent](#) Falusi Márton-esszé adta. A személyes hangú írás válságjelentés. Sorra veszi a külső és belső jeleket, konstatálja például, hogy a televíziós „beszélgetés kétperces, máskülönben elkapcsolnak. Nem vonatkozik más mérce az Újságra, sőt a Folyóíratra sem. Hatezer karakternyi terjedelem fölött ritkul a levegő, megtántorodnak az olvasójelöltek; rémülten kattintanak el, hanyatt-homlok bukfenecznek le a weboldalról. »Túl filozofikus« – nyomtatott periodikámat ezzel a finnyás bírálattal meg is semmisítik, majd hogyanem bezúzzák.»

Falusi Márton összefüggéseiben vizsgálja a folyamatokat: „A szuperintelligencia csőre van töltve; csupán arra vár, hogy aktiváljuk. Először az emberből csináltunk gépet, azután életre keltettük azt a technológiát, amely a gépből csinál embert; a mai embernél emberibbet...” Hogyan jutottunk idáig? Milyenné alakítjuk világunkat? „Kitakarítottuk otthonunkat, hogy ne mi vesződjünk a piszokkal. Feladatainkat mással végeztetjük el. Sorsunkból vajon mennyi jut nekünk, amit saját kezünkbe vehetünk? [...] A jelenlét olyasvalami, amelyre a megértés rászorul, hiszen ahhoz, hogy értelmezzük a világot, a térben rögzülő memóriára és a mozgás dinamikájára egyaránt szükségünk van – nyomatékosítja az esszéíró. – Számítógépének képernyőjét bámulva, sőt a virtuális szemüvegek, az odújába telepítendő prizmák fénytörésében viszont az ember mindenütt jelen lehet, vagyis nincsen jelen sehol. Helyezzük vissza jogaiba a jelenlétet!”

Pécsi Györgyi irodalomtörténész

– Amikor elolvastam, nagyon megörültem, hogy Falusi Márton ilyen hosszan megírta ezt a történetet, azután mindjárt lecsendesítettem magamat, hiszen az egész 20. század arról szól, hogy válságban van a kultúránk – utalt Pécsi Györgyi köszöntőjében Molnár Tamás filozófus válság, változás, átalakulás, átrendeződés fogalmaira. Miben különbözik, mennyire specifikus ez a mostani a korábbi átalakulásoktól?

A megszólítottak közül Falusi Márton mellett érvelt, hogy a válságtudat egyidős az európai kultúrával. Amikor a magaskultúrában képződő érték alászáll a tömegkultúrába, és sematikussá, klisészerűvé válik, azt bizony silánynak

érezzük – mondta az eszmetörténész. Fáy Miklós felvetette: nem mindegy, hogy értékeink silányulnak vagy el is tűnnek végérvényesen.

Fáy Miklós kritikus

– A történeti áttekintések ékesen bizonyítják, hogy a kultúra nem más, mint válságok sorozata. Határhelyzetekben azonban megjelenhet a megszűnéstől való félelem érzése bennünk, hogy „mi vagyunk az utolsók, mi vagyunk az őrt állók”, hiszen számunkra a műveltség világszemlélet. Újra kell tehát gondolnunk: miért olyan fontos, miért olyan kedves nekünk a kultúránk? Végző soron igazunk van-e abban, hogy mégis mi éljük az értékesebb életet? – utalt az *Élet és Irodalom* kritikusja Szerb Antal naplóbejegyzésére: „meg fognak engem ölni, de akkor is én életem az értelmesebb életet.” – Ezt a fajta öntudatot talán most már nem érezzük egyértelműen magunkénak...

Békés Márton kritikája elsősorban arra irányult, hogy a hazai folyóiratoknak nincs kellő támogatottsága. A magyar kultúra papíralapú – szögezte le –, ezért meghatározó a könyv- és a folyóirat-kultúra állapota.

Békés Márton történész-politológus

– Kultúraféltő emberként megállapíthatom, hogy válságban van a világ, de mindjárt hozzáteszem: mikor nem volt így?! A válság nem más, mint változás. A kérdés csak az, mi jön ezután. Értékesebbre cserélődik-e le, amit ma még a magunkénak tudhatunk? Mit lehet megőrizni, és hogyan tudjuk továbbfejleszteni a többségében olvasásalapú, keresztény, nemzeti kultúrát? Jövőre ünnepeljük a reformkor bicentenáriumát – emlékeztette a hallgatóságot a történész-politológus.

– Kétszáz évvel ezelőtt a magyar elit kinyilvánította, hogy minden magyar kerüljön be az alkotmány sáncai mögé. Ez a gondolat – amely a magyar kultúrába integrálja a magyar társadalmat – ma is időszerű, túlél minden válságot.

A beszélgetés során Márkus Béla példaként említette Falusi Márton lemondását az *Országút* folyóirat főszerkesztői posztjáról. Mit vár el az elit a laptól, mit vár el a főszerkesztőtől? Milyen állapotban vannak hetilapjaink?

Márkus Béla irodalomtörténész

– Hiányérzetemet fogalmazom meg, mert jelenleg az *Élet és Irodalom* kívül nem ismerek olyan orgánusot, amely igyekezne a magyar könyvtermést szemlézni. Nézzük csak meg a *Magyar Nemzetet*: mivé lett a *Lugas*?! Hova tűnt a kritika? Sokatmondó, hogy mára alig két-háromezer előfizetője maradt a lapoknak – sorolta a kétségeit Márkus Béla. – A válságot viszont nem a változásban, épp fordítva, a változatlanságban látom. Ebben az évben ünnepeltük a *Diploma Andreanum* nyolcszázadik évfordulóját – II. András király 1224-ben kiadott kiváltságlevele az Erdélyben élő német telepések jogait szabályozta. Az évfordulót megünnepelték Romániában és Németországban anélkül, hogy II. András magyar voltáról szó esett volna. Anélkül, hogy a

konferenciákra és megemlékezésekre magyar történészeket is meghívtak volna. Történelmünk megítélésében tehát minden változatlan. A másik mozzanat a *Hunyadi* sorozat világpremierje Cannes-ban: a románok máris tiltakoznak amiatt, hogy a magyar történelmi gondolkodás kisajátítja Hunyadi János figuráját. Jó volna végre megbékülni azzal a gondolattal, hogy a közös kultúrának közös alapjai vannak!

A beszélgetés ezen a pontján Pécsi Györgyi felvetette, hogy a termékeny feszültségből változás, fejlődés is fakadhat, Márai legalábbis úgy gondolta, Európa ezért tudta diktálni a tempót ötszáz éven át. Reflexiójában Falusi Márton megerősítette: olyan egységes nemzeti kultúrában érdemes gondolkodnunk, amelyik nem akarja kisajátítani a kánont.

Falusi Márton író, költő, eszmetörténész

– Veszélyesnek tartom azt a felfogást, amely a hagyományunk egy részétől egyszerűen megszabadulna, mert csonkolja a nemzeti kultúrát – mondta. – Sokáig vágytam olyan hetilapra, amely a kulturális közbeszédet tematizálja. Ez már a *Nagyítással* elkezdődött, ennek folytatása volt az *Országút*, amely végül nem lett kánonképző, közbeszédet meghatározó hetilap. Úgy vélem, a rendszerváltó elit várakozásai nem voltak valóra válthatók. Gondoljunk csak bele: nemzeti politikai identitást kellett volna teremteni a rendszerváltás idején, a posztmodern korszak csúcsra járatásakor – rettenetesen nehéz feladat volt ez már akkor is! Mostani alaptörvényünk legalább leszámol azzal a liberális elképzeléssel, hogy az alkotmánynak értéksemlegesnek kell lennie világnézeti szempontból. Szerintem ez a jó irány: végre el lehetett kezdeni a politikai identitásokról szóló vitát! A továbbiakban is minél több vitacikkre, beszélgetésre van szükség e témában.

Békés Márton a *Kommentárt* mutatta fel pozitív példaként: az elmúlt években nyolcvan oldalról kétszázhatvan oldalra nőtt a folyóirat.

– Annyian jönnek a lapszámbemutatókra, hogy ki kell nyitni a póttermet. Az M5 csatornán hetente *Kommentár Klub* műsorunk van, amelyet tízezren néznek. Könyvsorozatunk is keresett. Őszinte leszek: jobban kell csinálni! – fogalmazott a történész-politológus. A nemzeti értelmiség hatvanezer karakteres szövegeinek le kell érjen a lába, vagyis olyan tartalmakra van szükség, amelyek megszólítják az embereket. Az eredmény pedig majd a választásokra „materializálódik”. Ilyen értelemben nincs válság, egyszerűen dolgozni kell. Tévébe, rádióba, podcastba menni, és írni, írni, írni. Széles a mező, mindenki megtalálhatja a gondolatainak megfelelő csatornát.

A Keddi Kaleidoszkóp novemberi estjének hallgatói

Áthidalható-e a magyar kulturális élet szereplői között húzódó politikai szakadék? Van-e közös nevező? Zárszóként Fáy Miklós a magyar nyelvre hivatkozott, amely minden széthúzás ellenére összeköt, Márkus Béla pedig Szabó Lőrinc *Tao Te King* című versét idézte: „...igaz egész csak ellentéteiddel együtt lehetsz”.

Tóth Ida

Fotó: Nyirő Simon